

Értékbecslés természetvédelmi célokért

A piaci érték meghatározásakor bármely ingatlan esetében negatív értékhatásokat jelent, ha a földterület hasznosíthatósága akár jellegében, akár intenzitásában korlátozottá válik. A piaci értékvesztést ilyenkor a korlátozások kiterjedtsége jelentősen befolyásolja. A károk mértéke természetesen számos tekintetben csak nehezen számszerűsíthető, de egy kizárólagos jellemzővel mindenképpen jellemezhető, mégpedig a pénzben mért azonnali hozameltérítés bizonyítható csökkenésével. A piaci érték ugyanis egyfajta speciális közgazdasági értelmében az elvárható jövedelmek tőkésített értékének felel meg. Az érték ilyen típusú megközelítése azonban a gazdasági célú értékelésekre jellemző. A természetvédelmi célok ilyenkor a gazdasági aktivitás tudatos korlátozását jelentik. De a tudatos korlátozások révén előtérbe kerülhetnek nem tudatos védelmi hatások is. Különleges terepe a tudatos eszközökkel és nem tudatos módon, együttesen előállított közjavaknak az erdő. A fatermesztés rendeltetése szerint a gazdasági céloktól elkülönülve kiemelkednek a talaj, az élővizek, vagy pl. az emissziós hatások kezelése érdekében teljesülő védelmi funkciók, a biológiai halál időpontja irányában kitolódó vágáskorok, és az ennek következtében fellépő együttes hatások.

A korlátozások ellentételezése is ismert a közgazdaságtan fogalomtárában, a használdozati költség címén. A tulajdon állami vagy magán formájától függetlenül, a mindenkorai tulajdonos saját akaratából, vagy jogszabályi környezetben meghatározott kötelezettségéből eredő lemondást testesíti meg. Lemondást a hozam maximálásáról. A lemondás ellenértékeként új értékformák keletkeznek, melyek a jövőbeni értékhez, az előszereteti értékhez, illetve a reménybeli értékhez köthetők. A lemondás a maximális pénzben mérhető haszonról, rendszeresen azt lényegesen felülmúló, az adott tulajdonhoz köthető, társadalmi többlet-értékeket képes teremteni.

Ez a társadalmi többlet-érték egyfelől lehet közvetlen, amikor társadalmi (állami, önkormányzati) tulajdonhoz kötődik, és hatásaiból a társadalom egyedei egyaránt, szabályozott formában részesül(het)nek. A közvetlen többlet-érték közjónak minősül, melyből senki sem zárható ki. Számos konfliktus

forrása, mert sok esetben a társadalmi elvárások jelentősen meghaladják a térítési hajlandóságot, és ezáltal érdekelentétek merülnek fel a közösség, a tulajdonosok, és a gazdálkodók között. A védelmi célok teljesüléséből fakadó hasznos hatások egy része ellentételezés nélkül kerül a társadalom, vagy valamely csoportja birtokába.

Másfelől közvetett többlet-értéknek tekinthető, ha az úgy létezik, hogy arról vagy köztudomás nincsen, vagy a hozzáférés lehetősége korlátozott oly mértékben, hogy a látogathatóság nem az egyének akaratának megfelelő. Ha közvélemény-kutatást tartanánk arról, hogy a természetvédelemhez milyen olyan funkciók kötődnek, melyekre társadalmi igény mutatkozik, a sokrétű hatások és adottságok következtében területről területre, illetve a választ adók személyéhez kötődően is eltérő válaszokat kapnánk. A közvetett előnyök többsége közvetlenül nem is fogasztható.

A területek növekedésével a finanszírozhatóság is érdekes kérdéssé válik. Amikor az átlagos magántulajdon mérete nem éri el a tíz hektárt, egy, a földtulajdon hozamából élő tulajdonos számára legfeljebb az átlagos agrárhozam 5%-os mértékének megfelelő kb. fél hektáros terület használatáról való lemondás jelenti a gazdasági racionalitás határát. Azonban, ha a hozamok csökkennek, ez a tértérték is lényegesen csökken, legtöbb esetben nem is létezik, vagy olyan tulajdonosok esetében áll csak fenn, akiknek jövedelme a közvetlen szükségleteik mértékét meghaladó, és azt, jellemzően nem a földtulajdonukhoz köthető jövedelmekből, hanem más gazdasági tevékenységekéből nyerik. A birtokméret növekedése azonban nem növeli jelentősen és arányosan az ilyen jellegű területeket, ilyenkor a növekvő természetvédelmi aktivitás már a magántulajdonosi megfontolásoktól függ.

A földingatlanok tulajdonosi szerkezete alapján azonban nagy biztonsággal kijelenthető, hogy a tulajdonosok saját gazdasági érdekének önkorlátozó hajlandósága kevés, ezért külső források (ellentételezés) nélkül az ilyen területek mértéke a racionalitás alapján legfeljebb 150-200 ezer hektárra terjedhetne ki.

A társadalom alapvető természetvédelmi céljainak megtestesítésére azon-

ban több, mint egymillió hektár szolgál, amelyet a Natura 2000 alá vont további jelentős területek tovább növelnek. A természetvédelem nemcsak lemondás egyfajta hozamról, hanem a társadalom mindenkorai teherbíró képessége függvényében fenntartott olyan állapot, amelynek finanszírozása fajlagosan éppen a tértérték növekedésével csökkenthető a magántulajdonosi ráfordítások nominális értéke alá. Ezért az egyénivel szemben a társadalmi hajlandóság a védett területek fenntartására éppen a gazdasági racionalitással magyarázható.

A közvetlen és a közvetett természetvédelmi értékek gazdasági értékelése igazi hiányterületnek számít. Kéves és feltételes módszer, nehezen mérhető értékelemek jellemzik. A természetvédelmi értékek mérésére különböző célterületeket alkalmaznak. A veszélyeztetettség mértéke, a látogatottság, az attraktivitás (kuriózumok), az elérhetőség, és a belépésért fizetendő térítés egyenként és együtt szolgálhatnak olyan mutatóként, amelyeket megpróbálunk gazdaságilag értékelhetővé formálni. Módszertanilag hedonisztikus és helyettesítéssel vélelmezett költség-hozam típusú értékelések ezek, melyeket az angolszász szakirodalom, illetve kisebb mértékben, az erdő vonatkozásában hazai szakirodalom is taglal.

A természetvédelmi értékek jelentősen kötődnek magukhoz a védelmi célokhoz. Egészen más megközelítést kívánnak meg, mint az átlagos gazdasági célú értékbecslések. Egy odú például gazdaságilag is jól értelmezhető, ha a faanyag minősége rönkminőség, akkor értékhatása a rönkénték és a tűzifaérték különbözetének megfelelő negatív érték, ha tűzifaminőség, akkor gyakorlatilag csak a térfogatának megfelelő fa-tömegre vetített tűzifaérték, ugyanakkor természetvédelmi szempontból semleges, ha olyan helyen van, ahol nem várható lakó beköltözése, illetve szinte pótolhatatlan, ha valamely védett madárfaj, a környékben fellelhető egyetlen példányának fészkelő helyéül szolgál. Az értelmezés különbségei olyanok, mintha egy másik szemüvegen keresztül szemlélnénk ugyanazt a világot.

Ha egy adott területen valamely védett állat- és/vagy növényfaj egyedei élnek, felmerül a kérdés, hogy a terület

értéke megfelel-e annak az értékskálának, amelyeken az egyes fajokat jogszabályban „beárazták”. Tudvalevő, hogy a hóvirág egyedeinek „értéke” pl. tízezer Ft. Akkor mennyi lehet a természetvédelmi értéke egy olyan területnek, amelyet tél végi aspektusban szőnyegszerűen betérít. Vagy egy cigányréce esetében ez 500 000 Ft. Akkor mekkora a természetvédelmi értéke egy olyan tónak, amelyen tucatjával él. Nyilvánvaló, hogy az előzőekhez hasonlóan megfontolandó egy másik szemüveg használata.

Ugyanis a nem mérhető anyagi javak értékelési irányelvei kerülnek ilyenkor előtérbe. Nem az ingatlan, hanem a terület (értsd élőhely, ökoszisztéma) értéke kell, hogy a vizsgálat tárgyává váljon. A helyettesíthetőség ilyenkor nem az egyszámmal borítottság és a jogi szabályozás szorzataként, hanem a klímajellemzők, a talajadottságok, a növényborítottság időtényezővel korrigált újratermelési költségeként értelmezendő. Egy tűz martalékává lett karszt-bokorerdőben a valós kárt nem a faanyag, hanem az ökoszisztéma megsemmisülése jelenti.

Külön értékelési eljárások alapján a védett természeti területek megítélése az asszimilációs felülettel, az ökológiai veszélyeztetettséggel, az ismertséggel, előfordulási gyakorisággal, kuriozitással és a fő szakágakban betöltött jelentőséggel. Ezek a szakágak a talaj, a víz, a növényzet, az állatok, a táj és a kultúrtörténet, valamint a rekreációs szolgáltatások témaköréhez kötődnek.

Érdekes értékbecslési specialitást jelentenek azok a költség alapú értékelések, amelyek egyfelől természetvédelmi tevékenységgel valószínűsíthetően elhárított károk, illetve az ezek érdekében eszközölt társadalmi ráfordítások és felmerülő egyedi költségek annuitásából vezetik le a természetvédelmi értéket.

A természetvédelemmel kapcsolatos értékelési irányelvek egy része rokon szakterületekhez is társul. A pótolhatatlan paleontológiai leletek, vagy pl. ritka meteoritásványok, egyedi műkincsek és műemlékek tartoznak ebbe az értékelési körbe.

Még egy megközelítést kell megvizsgálni a természetvédelmi területek értékelésekor. Ellentétben a kezdetekkel, amikor a természetvédelem alá vonásból eredően felmerülő gazdasági károkból kiindulva az érték csökkenését kívántuk megállapítani, ezen

újabb szemlélet kiindulásaként azt a kérdést kell, feltennünk, hogy természeti védelem alatt álló területnek, mint ingatlannak van-e egyáltalán piaci értéke?

A válasz ilyenkor egyértelmű, először arra kell tudni feleletet adni, hogy jogi értelemben fennállnak-e a forgalomképesség feltételei. Ugyanis, az az ingatlan, amely forgalomképtelen, értelemszerűen nem rendelkezik piaci értékkel. Ilyenkor csak a „contingent valuation method” elvi alkalmazása lehetséges.

A forgalomképesség fennállása esetén újabb helyettesítő számítások következnek. A természetvédelemi célok fenntartása érdekében a társadalom ál-

tal biztosított éves normatív támogatások és a korlátozott földjáraadék együttes éves összegének tőkésítése adja a talaj hozadáki értékét, míg a földterület-től elkülönülten kell számba venni a föld feletti növényzet és egyéb jellemzők értékét.

Ennek során külön kell számba venni a külön költséggel nem járó teljesítményeket, a külön költséget okozó hatásokat, illetve a külön költségek ellenére is felmerülő hozamkieséseket. Az értékelések során kiemelten vizsgálni kell az üzemi és a nemzetgazdasági szintet, illetve magát, a védetség alapját képező funkcionálisitást.

Németh Sándor
erdőmérnök, közgazdász

Növényvédelmi szakmérnök államvizsgája

Az erdészeti növényvédelmi szakmérnökképzés Sopronban tekintélyes múlttal rendelkezik. A képzés 1975-ben indult el, és azóta kisebb megszakításokkal az oktatás folyamatos: eddig mintegy 270 fő szerzett erdészeti növényvédelmi szakmérnöki oklevelet.

A képzésben elsősorban a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának oktatói vesznek részt, rajtuk kívül egyetemünk Mosonmagyaróvári Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Karának, a Pannon Egyetem Keszthelyi Georgikon Mezőgazdaságtudományi Karának oktatói, valamint a kutatás, szakigazgatás és a gyakorlat szakemberei is bekapcsolódnak az oktatásba.

2008. június 12-én 17 szakmérnökjelölt tett záróvizsgát és szerzett erdészeti növényvédelmi szakmérnök oklevelet. Közülük 15 fő erdőmérnöki, 1 fő vadgazda mérnöki, 1 fő vadgazda mérnöki és agrármérnöki alapvégzettséggel rendelkezik. A végzetek többsége az állami erdőgazdálkodó szervezetek (részenyvtársaságok), többen a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, valamint magánvállalkozások vezető beosztásban lévő szakemberei.

Varga Szabolcs

Kevés oly lokálpatrióta van, mint Szermerédy Miklós. Legújabb kötete, „Az erdőpuszták parkerdei” – mondhatni – a vándorgyűlésre jelent meg a Nyírerdő Zrt. támogatásával. A kötet tulajdonképpen harmadik kiadásban ismerteti meg az olvasót a térség erdeivel és közjóléti beruházásaival.

A munkákban tevékenyen részt vevő szerző pontosan 100 forrásmunkát sorol fel, melyekből összeállította a múltat és a jelent. Egyben példát mutatva a jövő generációinak hazaszeretetből, a szülőföldhöz való ragaszkodásból.

A szakmán kívüli olvasóknak bizonyosságot ad arról, hogy a térség erdezeit legkevésbé érheti a szakbarbárság vádja. Munkájukkal elsősorban a közt szolgálták, öregbítve Debrecen, „szabad királyi város” és környékének hírnevét.

